

«У МЕНЕ БУВ ДІМ»:

**ЛЮДИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ ТА ЇХНІЙ ДОСВІД
ВІЙНИ, ПЕРЕМІЩЕННЯ І ДОСТУПУ ДО ЖИТЛА**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Amnesty International – це рух з 10 мільйонів людей, який мобілізує все населення світу та бореться за зміни, щоб всі люди могли користуватися своїми правами людини.

Наше бачення світу – щоб люди, які мають владу, дотримувалися обіцянок, поважали міжнародне право та відповідали за свої вчинки.

Ми незалежні від будь-якого уряду, політичної ідеології, економічних інтересів чи релігії – нас фінансують переважно членські та індивідуальні внески.

Ми віримо, що солідарність і співчуття можуть змінити наше суспільство на краще.

Якщо не зазначено інше, вміст у цьому документі ліцензується відповідно до ліцензії Creative Commons (з посиланням на джерело, некомерційна, без похідних, міжнародна 4.0).
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Більше інформації можна дізнатися на сторінці дозволів на нашому сайті www.amnesty.org

Якщо власником авторських прав на певний матеріал є не Amnesty International, до такого матеріалу не застосовується ліцензія Creative Commons.

Вперше опубліковано 2022 року організацією Amnesty International Ltd., Peter Benenson House, Істон-стріт 1, Лондон WC1X 0DW, Велика Британія

ІНДЕКС: EUR 50/6250/2022
МОВА ОРИГІНАЛУ: АНГЛІЙСЬКА

amnesty.org

Фото на обкладинці:
Ганна Селівон стоїть у своєму зруйнованому будинку в Чернігові, Україна
© Amnesty International

AMNESTY
INTERNATIONAL

1. ВСТУП

Російському повномасштабному вторгненню в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, вже характерні жадливі неповага до життів цивільного населення та часті воєнні злочини. Росія невідбирково атакувала українські міста, зокрема й забороненими типами зброї, здійснювала позасудові страти на територіях під її контролем та обстрілювала об'єкти інфраструктури, які чітко були позначені як цивільні, в таких місцях як Маріуполь. Понад 16000 цивільних в Україні було вбито або поранено — це число, як стверджує Організація Об'єднаних Націй, скоріш за все, применшене, — іще мільйони людей були змушені покинути свої домівки.

Україна, де люди віком понад 60 років складають близько однієї чверті населення, є однією із «найстаріших» країн планети. Згідно з HelpAge International, пропорційне відношення літніх людей, яких зачепила війна в Україні, вище ніж у будь-якому іншому конфлікті, що нині триває. Ця доповідь демонструє, як перехресні виклики — від інвалідності та бідності, до дискримінації за віком — накладають один на одного в надзвичайних ситуаціях, через що люди похилого віку потрапляють під більший ризик.

Через відсутність бажання або можливостей покинути свої домівки літні люди становлять диспропорційно великий відсоток від цивільних, які лишаються в зонах активних бойових дій, відповідно, вони з більшою ймовірністю можуть загинути чи отримати поранення. Amnesty International задокументувала кілька випадків, у яких літні люди, яких покинули на самоті, потрапляли під обстріли чи ховалися в укриттях у неприпустимих умовах.

Навіть якщо їм вдається втекти від цих небезпек, літні люди в переміщенні стикаються зі значними викликами. Зокрема, ця доповідь досліджує, наскільки війна негативно вплинула на права людей похилого віку в Україні на достойні умови проживання та повну інклюзію й залученість у своїх спільнотах. Після переміщення внаслідок конфлікту літні люди часто опиняються поза ринком оренди нерухомості, оскільки їхні пенсії значно нижчі за справжній мінімальний прожитковий мінімум, особливо відколи ціни на оренду злетіли. У тимчасових притулках літнім людям із інвалідністю рідко надають підтримку. У результаті цього близько 4000 тисяч людей похилого віку залишилися без жодного іншого вибору, як жити у державних установах для літніх людей і людей із інвалідністю. Хоча, поза сумнівом, за цієї політикою не приховані жодні погані наміри, це конфліктує з правами літніх людей із інвалідністю та відокремлює їх в умовах ізоляції, де вони можуть потерпати від насильства.

Ті ж літні люди, які лишаються у своїх будинках на уражених конфліктом територіях, часто приймають таке рішення, бо не мають інших опцій для проживання, або ж тому що їм значно важче евакуюватися. Багато з них мешкають у частково чи повністю зруйнованих будинках, які небезпечні для життя та в яких відсутні справні дахи, вікна, електропостачання чи опалення, немає доступу до закладів охорони здоров'я, продуктових магазинів чи аптек. Інформація щодо планів евакуації та й самі евакуаційні маршрути не завжди доступні для літніх людей чи адаптовані під їхні потреби. На додачу до ризику бути вбитими чи пораненими, люди похилого віку переживали надзвичайні ситуації зі здоров'ям, які залишились без медичного супроводу, оскільки вони перебували на уражених конфліктом територіях.

64-річна «Світлана», яка перші чотири місяці війни провели в окупованому Росією селі біля Харкова, розповіла, що її 61-річний брат зліг після інсульту наприкінці квітня 2022 року. Його ушпиталили, проте в лікарні не було ані світла, ані водопостачання. Наступного ж дня його виписали: «Вони не могли нічого зробити, не могли зробити електрокардіограму, не могли зробити енцефалограму, у них не було медикаментів». Менш ніж за тиждень брат Світлани помер від другого інсульту, згідно зі свідоцтвом про смерть, яке бачила Amnesty International.

Загалом Amnesty International для цієї доповіді проінтерв'ювала 226 людей. Дослідження проводилось з березня по жовтен 2022 року та складалося з чотиритижневої поїздки до України в червні-липні 2022 року та з інтерв'ю на відстані. Amnesty International провела інтерв'ю з 87 літніми людьми, які мешкають у притулках чи своїх домівках, багато з них мали проблеми зі здоров'ям чи інвалідності, або ж піклувалися про таких осіб. Amnesty International також провела сім персональних візитів до державних установ, у яких безліч людей літнього віку були розміщені від початку війни. Там представники й представниці проінтерв'ювали 105 осіб, включно з персоналом і 83 мешканцями й мешканками, більше ніж половині яких було понад 60 років. Окрім цього, Amnesty International провела інтерв'ю з рідними, які мали безпосередню інформацію про ситуації, що траплялися з літніми людьми під час війни, а також із адвокат(к)ами, волонтер(к)ами й особами, які керують притулками для переміщених.

За міжнародним правом не існує однозначного визначення похилого віку. Хоча й хронологічний вік — як-от 60 — часто беруть за орієнтир, це не завжди свідчить про те, чи конкретній особі загрожують ризики, які зазвичай асоціюють із похилим віком. Amnesty International надає перевагу підходу до питання похилого віку, який відповідає контексту, для чого до уваги береться те, яким чином сприймають людей та як вони ідентифікують себе в певному контексті. Це відповідає підходу, до якого вдається Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН). У цій доповіді більшості респонденток і респондентів було більше ніж 60 років, але також включені кілька випадків, коли люди віком від 50 до 60 говорили про себе як про людей похилого віку.

ФАКТОРИ РИЗИКУ В ПЕРЕМІЩЕННІ

Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), близько третини українців і українок були переміщені внаслідок конфлікту: 6,2 мільйона людей залишаються переміщеними всередині України, а приблизно 7,8 мільйона — біженці й біженки по

всій Європі. Згідно з інформацією Міжнародної організації з міграції (МОМ), близько половини внутрішньо переміщених сімей мають принаймні одну рідну людину, якій понад 60 років. Хоча й немає підстав вважати, що домівки літніх людей отримали більше пошкодження, ніж домівки інших груп людей, багато кому з них загрожують кілька перехресних факторів ризику, зокрема бідність, дискримінація під час працевлаштування, інвалідність та проблеми зі здоров'ям, що створює для них важчі умови для доступу до житла в переміщенні.

Серед людей похилого віку більше, ніж серед інших груп, поширені інвалідності. У Європейському Союзі (ЄС) близько половини людей віком понад 65 повідомляє, що зіштовхується з труднощами принаймні в одній задачі, пов'язаній із доглядом за собою чи за домогосподарством. Ці числа вищі в більш нових країнах-членкинях у східній Європі. В Україні більше ніж половина людей, зареєстрованих як особи з інвалідністю, пенсійного віку.

До війни багато літніх людей із інвалідністю, із якими проводили інтерв'ю для цієї доповіді, жили у квартирах чи будинках, обладнаних для їхніх фізичних потреб — як-от пандусами чи поруччями. Літні люди з інвалідністю поклалися на формальні й неформальні мережі рідних, знайомих, сусідів/ок, платних доглядальниць/ків чи соціальних працівниць/ків, які надавали їм необхідну підтримку вдома. Переміщення знищило ті мережі підтримки.

До війни 65-річна «Ніна», яка користується інвалідним візком, жила зі своєю донькою, що також не може ходити, на Донеччині. Її чоловік, який регулярно їздив до Маріуполя на сезонні будівельні роботи, платив доглядальниці, щоб та допомагала Ніні та доньці, поки його немає. На початку війни чоловік Ніни був у Маріуполі, і вона відтоді нічого від нього не чула. Наприкінці травня, коли бойові дії наближалися до їхнього міста, доглядальниця сказала Ніні, що планує евакуюватися та не зможе більше їй допомагати. У Ніни не було іншого вибору, окрім як евакуюватися, і на час інтерв'ю вона жила в одному з кількох тимчасових притулків, доступних для людей із інвалідністю, в Дніпрі. «Мені потрібен постійний дім», — сказала вона.

Маломобільна 92-річна Катерина з Краматорська вирішила лишитися вдома після того, як у середині березня виїхала її донька, що жила в тому ж будинку та приносила їй їжу та інші необхідні речі. Сусід, який залишався в багатоповерхівці, щоб доглядати за своїм літнім батьком, приносив їй їжу, воду та ковдри. Її стан здоров'я погіршувався, тож Катерина хвилювалася, чи зможе покласти на нього для більшої підтримки.

«Мої ноги слабшали, і я хвилювалася, чи варто там залишатися самій», — розповіла Катерина. «Що як мої ноги повністю відмовлять, що як я не зможу сама ходити в туалет? Чи [мій сусід] дійсно буде прибирати за мною?.. Мені вже було так важко стояти, мої ноги були такі набряклі... Я знала, що вже треба було їхати».

Через те, що притулок, у якому вона мешкала в Дніпрі, мав обмежену кількість ліжок, Катерину разом із іншими шістьма літніми жінками відправили до державної установи для людей похилого віку в Рівному на заході України. Вона не могла приєднатися до доньки, яка знайшла квартиру на заході України, бо помешкання було переповнене й недоступне для людини із обмеженою мобільністю.

Декілька літніх людей розповідали, що до війни до них регулярно навідувалися соціальні працівники/ці, які приносили продукти та медикаменти, відводили до лікарів/ок та допомагали їм із незначними щоденними клопатами. Хоча й точно невідомо, скільки соціальних працівників і працівниць евакуювалися з уражених конфліктом територій протягом війни, інтерв'ю підкреслюють, наскільки позбавлення доступу до таких послуг було ключовим фактором для деяких літніх людей у прийнятті рішення поїхати зі своїх домівок. Український уряд прийняв кілька постанов, щоб забезпечити продовження надання соціальних послуг на уражених конфліктом територіях, за його даними 9500 літніх людей отримали термінову допомогу вдома протягом війни.

Бідність створює додаткові ризики для літніх людей. Пенсії в Україні неприйнятно низькі. У той час як справжній прожитковий мінімум на одну особу, вирахований Міністерством соціальної політики, складає 4666 гривень (126 американських доларів) на місяць, пенсії постійно виявляються значно нижчими за це: близько половини пенсіонерів отримують 3000 гривень (82 американських долари) на місяць. Згідно з даними Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, до 2022 року приблизно 80% людей похилого віку в Україні отримували пенсії настільки низькі, що вони опинялися за межею бідності.

Літні жінки, які в середньому отримують пенсії на 30% нижчі, ніж чоловіки, унаслідок меншого робочого стажу і вимушеного часу без роботи, коли доводиться виконувати обов'язки з догляду, навіть частіше зіштовхуються з глибокою бідністю. Жінки в Україні живуть у середньому на 10 років довше за чоловіків, а літні жінки, із якими проводили інтерв'ю для цієї доповіді, частіше жили на самоті, аніж літні чоловіки.

Майже всі літні люди, із якими проводили інтерв'ю для цієї доповіді, володіли своїми житлом, що є наслідком української політики приватизації у 1990-их. Більшість не змогла б дозволити собі орендувати квартиру навіть до війни. Проте масове переміщення призвело до злету цін на оренду: у деяких західних областях ціни на оренду житла зросли на 96-225%. Щомісячна підтримка від українського уряду і єдиноразові виплати від ООН та інших організацій часто були недостатніми, щоб перекрити різницю між надзвичайно низькими пенсіями та високими цінами на оренду житла. Для доступу до фінансової допомоги необхідно користуватися онлайн-застосунком Дія чи особисто відвідувати різні державні офіси, що може виявитися справжнім викликом для деяких літніх людей, які можуть не мати смартфона або можуть бути з інвалідністю, що робить такі особисті візити вкрай важкими без підтримки.

73-річна Ніна Сілакова з Луганщини спочатку жила в школі в передмісті Дніпра після того, як її будинок у березні був зруйнований обстрілом, швидше за все, російських сил. У серпні 2022 року школа висунула перед переміщеними людьми, які проживали там, вимогу покинути приміщення, оскільки наближався навчальний рік. Ніна, чия пенсія складає 3500 гривень (95 американських доларів) на місяць, усно домовилася орендувати частину будинку в тому самому селі за 1800 гривень (48 американських доларів) на місяць плюс комунальні послуги. Але 24 серпня в неї трапився серцевий напад. Її орендодавиця виселила її, бо боялася, що доведеться доглядати за Ніною, якщо стан здоров'я погіршиться. Ніна поїхала жити до 63-річної сестри, яка орендувала однокімнатну квартиру за 3500 гривень (95 американських доларів) на місяць у Кропивницькому

з березня. Але у жовтні орендодавець, із яким у них також була усна домовленість, сказав, що виселить їх наприкінці місяця. Ніна розповіла: «Тепер за цю ціну немає місць у місті, бо так багато [переміщених людей]... Я не знаю, куди дітися... Чи мені слід піти на вулицю, стати там і прохати людей? Вони просто проходять повз і гадатимуть, що я хвора стара бабця».

Літні люди, які були працевлаштованими, коли почалася війна, висловлюють занепокоєння з приводу пошуку роботи в переміщенні. Відсоток зайнятості в Україні починає знижуватися для тих, кому за 50 років, стрімко падаючи після 60. Згідно з дослідженнями, люди похилого віку в Україні повідомляють про те, що їм відмовляють у працевлаштуванні через їхній вік частіше, ніж молодші люди. Для багатьох літніх людей поновлення кар'єри чи бізнесу в переміщенні завжди були викликом.

«У цьому віці дуже важко починати з нуля», – каже 59-річна Олена Нікітченко, що розпочала стоматологічний бізнес у Маріуполі після того, як переїхала туди через конфлікт у Донецьку 2014 року. «Коли тобі 30 чи 40 – це легше. Але для людей нашого віку – ми навіть не знаємо, як ми будемо шукати роботу».

Війна і, відповідно, житлові умови підточили здоров'я літніх людей, що лишило їх наодинці з інвалідностями та проблемами зі здоров'ям, які ще більш ускладнили їхнє життя в переміщенні. Деяких було поранено під час обстрілів — у переважній більшості випадків з боку російських сил, — у той час, як інші жили на територіях, де не мали достатнього доступу до медикаментів або перебували в антисанітарних умовах. Серед проблем зі здоров'ям, про які розповідали люди похилого віку: неліковані інфекції сечовивідних шляхів, контузії чи ослаблений слух унаслідок вибухових хвиль і розривів снарядів; зменшена мобільність унаслідок тривалих періодів ізоляції вдома та тяжкі форми бронхіту і пневмонії після днів без фізичних вправ у неопалюваних квартирах без вікон. У двох випадках літнім чоловікам ампутували ноги, тому що вони не мали доступу до медикаментів чи санітарії під час війни.

«Одного дня [мій чоловік] не зміг відчутти свою ногу», – розповіла Лариса, яка ховалася зі своїм 67-річним чоловіком у підвалі в Маріуполі під час перших місяців війни. «Я перевірила, і вона дійсно виглядала жахливо. Шкіра злазила. Вона виглядала мертвою... Ми відвезли його до найближчої лікарні. Лікарі там сказали, що ногу треба негайно ампутувати. Він сказав, що почалася гангрена».

Amnesty International також провела інтерв'ю з п'ятьма людьми похилого віку з психологічними чи інтелектуальними інвалідностями, які втратили свої домівки під час війни: двоє жили в притулках, троє – у психіатричній лікарні. Amnesty International дізналася, що ці та інші літні люди з психологічними чи інтелектуальними інвалідностями часто опиняються у складному становищі в переміщенні, оскільки інформація про те, як знайти допомогу, не була їм доступна, а волонтер(к)и чи персонал притулків здебільшого не мали ресурсів чи навичок, щоб їх підтримати.

ВИСІДНА ТЕНДЕНЦІЯ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ

Після того, як літніх людей переміщували з їхніх домівок, багато хто з них з великими перешкодами намагалися знайти житло, яке б пасувало до їхніх потреб. Виключені з ринку оренди житла через бідність, безліч людей похилого віку зверталися до тимчасових притулків у школах,

адміністративних будівлях, залізничних вокзалах, колишніх медичних установах та санаторіях. Однак притулки значною мірою були фізично недоступними для літніх людей із інвалідністю та не мали персоналу зі здатністю чи навичками для підтримки людей з інвалідністю. Інколи притулки казали, що можуть взяти літню людину з інвалідністю лише в тому випадку, якщо вони будуть з кимось, хто міг би підтримувати їх. Місткість притулків, які мали послуги підтримки, була надзвичайно обмеженою.

Унаслідок цього літні люди іноді не мали іншого вибору після переміщення, окрім як бути розміщеними в установі для літніх людей чи осіб із інвалідністю. Ольга Волкова, яка завідує фізично доступним притулком у Дніпрі — прихистком для багатьох людей, що тікають від війни, — наводить приблизну оцінку, що 80% від 926 людей, які пройшли через її притулок станом на початок липня, були літніми людьми з інвалідністю. Вона сказала, що через місткість у 170 ліжок та дефіцит схожим чином обладнаних притулків в інших місцях, її організація часто не мала іншого вибору, окрім як допомагати переміщувати їх в установи для людей похилого віку чи осіб з інвалідністю.

«Десь 60% людей [відправляють до установ]», — зазначила Ольга. «Вони не можуть дозволити собі орендувати житло, платити за комунальні послуги, їсти» Ольга розповіла, що її організація була здатна сприяти деяким евакуаціям людей із інвалідністю за кордон у перші місяці війни, проте організація фінансової та логістичної сторони таких поїздок значною мірою лягала на плечі таких волонтерських організацій, як її, через що такі випадки були дуже поодинокими.

Згідно з даними українського Міністерства соціальної політики, станом на липень 2022 року більш як 4000 літніх людей в Україні після того, як втратили свої домівки, були розміщені в державних установах через спрощену процедуру. Це без урахування кількості людей, які можуть бути розміщені в приватних пансіонатах чи інших видах установ, таких як лікарні чи психіатричні відділення. Amnesty International провела інтерв'ю з 11 літніми людьми, як із інвалідностями, так і без, які були інституалізовані після того, як втратили свої домівки під час війни, а також із 13 людьми в притулках, яких от-от мали відправити до установи — часто день у день — або яким загрожувала інституалізація.

Конвенція про права осіб з інвалідністю (CRPD), ратифікована як Росією, так і Україною, гарантує повну інклюзію у громаді для людей із інвалідністю, включно з літніми людьми з інвалідністю. Хоча, поза сумнівом, метою політики України розміщувати літніх людей в установах є забезпечення їх терміново необхідними прихистком, їжею та теплом, однак така практика, як стверджує Комітет CRPD, порушує права людей із інвалідністю, відділяючи їх та ізолюючи, що підвищує ймовірність небального й жорстокого поводження. Щойно потрапивши до установи, людям із інвалідністю, включно з літніми людьми з інвалідністю, може бути дуже важко полишити її — а інколи взагалі неможливо. У своїй доповіді у вересні 2022 року Комітет CRPD висловив схвильованість стосовно високого рівня інституалізації в Україні та наполягав на тому, щоб влада «сприяла деінституалізації усіх осіб із інвалідністю, які залишаються в піклувальних установах».

Більшість людей похилого віку, яких від початку війни інституалізували, давали чітко зрозуміти, що проживання в установі не було їхнім вибором. 75-річна «Марина», яка жила в установі для літніх

людей на Харківщині зі своїм чоловіком, розповіла, що пара була останньою, хто втік із підвалу їхнього дев'ятиповерхового багатоквартирного будинку. Коли їх евакуювали, їм не запропонували іншого місця проживання, окрім як в установі, хоча навіть вони обоє й не мали жодної інвалідності та вели повноцінне, незалежне життя перед війною.

«Я хочу жити вдома, де я можу виходити коли забажаю, без контролю. Тут потрібен пропуск, щоб вийти» – сказала Марина. «Ми сидимо, неначе в залі очікування на залізничному вокзалі... Чекаємо на кінець, а на який кінець – не знаємо... Ми у відчаї через невизначеність».

70-річну Ніну довелося ушпиталити через важку форму бронхіту та пневмонію після того, як вона виїхала зі свого дому в Сіверськодонецьку, звідки її врешті-решт урятували після 10 днів проведених наодинці у квартирі при температурі нижче нуля. Персонал притулку, де вона зупинилася, сказав, що, швидше за все, її відправлять до установи.

«Чому я маю їхати до будинку для престарілих? У мене був свій дім, він був повністю обладнаний для моїх потреб... Я б могла щасливо жити сама» – сказала вона. «Чому я маю їхати до будинку для престарілих, коли я сама можу все для себе зробити?»

Деякі хвилювалися про умови перебування в установах, щойно вони туди потрапляли. 51-річна Галина Дмитрієва живе з церебральним паралічем і користується інвалідним візком, її головна піклувальниця — 85-річна тітка. Вона хвилювалася стосовно того, як життя в установі вплине на її здоров'я.

«Вони [персонал притулку] кажуть, що нас відправлять до будинку для престарілих», – розповіла Галина вона.
«У мене багато друзів з церебральним паралічем, вони опинилися в установах, і вони розповідали мені про це.
Я знаю, що там не буде персоналу, який підійматиме мене та саджатиме у візок щодня, що я проведитиму увесь свій час у ліжку, у мене будуть пролежні... Лежати весь день – це не життя».

Занепокоєння Галини має підстави: Amnesty International відвідала сім державних установ для людей похилого віку та осіб із інвалідністю в Україні. Хоча ця доповідь і не має на меті надати всеохопний огляд умов утримання в установах, Amnesty International виявила кілька невтішних тенденцій, зокрема недбале поводження, ізолювання та обмеження свободи пересування. В одній із установ мешканці й мешканки повідомляли про фізичне насильство.

Проблема недбального поводження в установах особливо гостро стояла для мешканців і мешканок з обмеженою мобільністю. Їх майже ніколи не пересували з їхніх ліжок, не надавали — поза годівлею та базовою гігієною — жодної підтримки чи не залучали до активностей. Схоже на те, що таке часто траплялось просто через нестачу персоналу для піклування про мешканців і мешканок, бо здебільшого троє-четверо піклувальниць надавали підтримку групам із 30-40 осіб. Національний превентивний механізм (НПМ) України, представники/ці якого можуть відвідувати місця позбавлення волі, зокрема установи, розповіли у своєму щорічному звіті за 2020 рік, що 99% мешканців і мешканок із обмеженою мобільністю не мали змоги виходити на прогулянки назовні.

«В установі базово немає реабілітації» – сказала Ольга Волкова, яка завідує доступним притулком у Дніпрі.

«Людина лежатиме, поки не помре».

Враховуючи ці умови та той факт, що — як дійшов висновку Комітет CRPD — інституалізація як така порушує права людей з інвалідністю, надзвичайно важливо, щоб український уряд промоніторив становище людей, які там розміщені, та забезпечив їм доступ до альтернативного житла, щойно це стане можливим.

Ця проблема особливо актуальна, якщо брати до уваги ризики, з якими можуть зіштовхнутися люди, замкнені в установах. Наприклад, 82-річна «Віра», яку поклали до установи для літніх людей після шпиталізації через пневмонію у лютому 2022 року, розповіла, що її туди відправили після того, як онук сказав лікарям, що більше не бажає піклуватися про неї. «Я не погоджуюся [з цим рішенням]. Ніхто мене не питав», — сказала вона. Вона описала виклики, пов'язані з тим, щоб піти: «Вони сказали мені, що якщо мені це не сподобається, я можу піти додому. А тут я не знаю директора. Я не знаю лікарів. Я в принципі ніколи не покидаю цього поверху».

Amnesty International не змогла поїхати до Росії чи окупованих Росією частин України, тому що російська влада жорстко обмежує доступ для міжнародних правозахисних організацій. Однак представники і представниці організації задокументували декілька випадків, коли людей похилого віку з тих територій поміщали в установи. Це викликає занепокоєння щодо масштабів цієї проблеми в Росії та на окупованих Росією територіях, зокрема щодо того, наскільки інституалізація створює там додаткові перешкоди для літніх людей на шляху до возз'єднання з сім'ями чи виїзду з Росії.

ПРОЖИВАННЯ В НЕБЕЗПЕЧНИХ УМОВАХ, ЗРУЙНОВАНЕ ЖИТЛО

Багато літніх людей не виїхали: інколи через небажання покидати свої домівки, інколи через відсутність опцій, куди поїхати, а інколи через те, що евакуаційні маршрути були недоступні для них. Люди похилого віку становлять непропорційно великий відсоток від загальної кількості населення, що лишається в одних із найбільш уражених конфліктом районах України, – це ставить під ризик їхню безпеку та здоров'я.

Згідно з УВКПЛ ООН, яке збирає інформацію про постраждалих і загиблих серед цивільного населення в Україні, люди похилого віку становлять непропорційно високий відсоток від кількості смертей і поранень серед цивільних під час війни: у тих випадках, коли записували вік жертви, люди віком понад 60 років становили 34% від убитих людей і 28% від поранених людей у період із лютого до вересня 2022 року. У війні 2014-2021 років вони становили близько 30% від загальної кількості нещасних випадків серед цивільного населення. Люди віком понад 60 років становлять 23% населення України.

Amnesty International задокументувала декілька випадків, коли люди похилого віку, які залишилися у своїх домівках, були вбиті чи поранені під час бойових дій. 86-річний Микола Трухан вирішив залишитися у своєму будинку в Гостомелі на Київщині після того, як решта його родини поїхала

11 березня 2022 року. Його небога Лідія Ярош розповіла: «Моя свекруха підбігла до нього, коли ми евакуювалися... Вона намагалася вмовити його поїхати, але він сказав: «Ні, я нікуди не їду, не хочу лишати мого собаку і мій дім»». Через кілька днів Микола загинув, коли снаряд упав на його будинок, – про це Лідії розповіли сусіди.

Іншим, хто залишався на уражених конфліктом територіях, доводилося переживати регулярні близькі влучання снарядів. Amnesty International розмовляла з кількома літніми людьми, чії квартири безпосередньо постраждали від уламків снарядів, що вибухнули поруч. Одна літня пара з Харкова, у чію квартиру на першому поверсі влучили фрагменти касетного бойового снаряда, випущеного російськими силами, розповіла, як вони спали протягом кількох місяців у ванній кімнаті, накриваючи ванну дошкою, бо це було єдине приміщення в їхньому домі без вікон.

Часом люди похилого віку іноді залишалися на територіях під російською окупацією через такі причини, як родинні зв'язки та побоювання втратити власність. Деякі джерела припускають, що літніх людей залишається значно більше, ніж інших категорій населення: у Маріуполі, наприклад, міська влада повідомляла, що частка пенсіонерів/ок, яка припадає на населення міста, зростає вдвічі від початку війни. За міжнародним правом, Росія, як окупаційна держава в цих регіонах, має зобов'язання гарантувати доступ до медичних послуг і гігієни, а також роботу лікарень та установ громадського здоров'я.

Демографічний дисбаланс на окупованих територіях становить особливу проблему, враховуючи те, що Росія продовжує блокувати доступ гуманітарної допомоги на ті території, що є грубим порушенням міжнародного права. Респонденти й респондентки розповідали Amnesty International про жорсткий дефіцит медикаментів і — в окремих районах — незначну кількість робочих закладів охорони здоров'я. Це особливо впливає на літніх людей, яким більше загрожують проблеми зі здоров'ям.

Інші люди похилого віку лишалися в будинках, які внаслідок пошкоджень через війну не мали дахів чи вікон, що захищали б їх від погодних умов. Хоча й деякі літні люди отримували підтримку з боку волонтерів/ок чи місцевої влади у проведенні ремонту, наразі в Україні не існує легального механізму задля забезпечення компенсації людям, чия власність були зруйнована чи пошкоджена. Не зовсім зрозуміло, як більшість літніх людей, що майже без варіантів не змогли б дозволити собі оплатити ремонт самостійно, виживуть в умовах зими.

Amnesty International також провела інтерв'ю з літніми людьми, які мешкають на територіях без електропостачання, водопостачання, опалення чи доступу до продуктових крамниць і аптек. 63-річний «Микола», який живе в районі Салтівка на півночі Харкова, сказав, що він був єдиною людиною, яка жила в його багатоповерхівці на 40 квартир. «У нас не було світла, газу чи води з перших днів війни», — сказав він. «Важко чекати в чергах за допомогою, черги дуже довгі, я переважно проводжу дві-три години на день у черзі... У моєму районі немає магазинів, щоб купити їжу».

У той час, як багато літніх людей обрали не покидати свої домівки, деякі літні люди розповіли, що вони хотіли поїхати, проте евакуації були для них фізично недоступні, а інформацію поширювали таким чином, що це їх виключало з процесу.

61-річна Людмила Жерносек, що жила в Чернігові зі своїм 66-річним чоловіком, який пережив ампутацію та користується інвалідним візком, розповіла: «Я щодня бачила молодих людей, які проходили повз мій будинок з наплічниками. Лише згодом я дізналася від інших, що вони йдуть до центру міста, звідти досі були евакуації. Але це було б 40 хвилин пішки, я не могла дістатися туди зі своїм чоловіком. Ніхто не казав нам про евакуації, я завжди дізнавалася тільки після».

Евакуація була особливим викликом для літніх людей у тих випадках, коли більш ніж одна з рідних людей мала інвалідність. 76-річний незрячий «Леонід» живе зі своєю дружиною, яка не може ходити через інсульт, він розповів: «Одне діло просто бути незрячим. Людину можна взяти за руку та відвести. А мені також треба було привести [свою дружину]. В евакуації тобі не надають жодного супроводу».

ПОДАЛЬШИЙ ШЛЯХ

Російське вторгнення в Україну, що мало руйнівний вплив на цивільних будь-якого віку, загрожує фізичній безпеці літніх людей та змусило мільйони з них покинути свої домівки. Зрештою, найпростіший спосіб захистити права людей похилого віку в Україні — це припинення Росією її протиправної війни.

Проте літні люди в Україні зіштовхувалися з численними проблемами, які ставили їх під ризик, ще до війни — від інвалідності та бідності, до дискримінації за віком. Війна лише підкреслила цю вразливість, через неї багатьом із літніх людей практично неможливо отримати доступ до безпечного й доступного житла. Літні люди виключені з ринку оренди приватного житла через пенсії, нижчі за прожитковий мінімум, не можуть жити в тимчасових притулках, якщо мають інвалідність, і змушені перебувати в установах, що є порушенням їхніх прав. Зовсім не дивно, що в таких умовах безліч людей похилого віку обирають лишатися у своїх домах, що розташовані на небезпечній території, не мають справних дахів чи вікон або ж електрики, опалення чи водопостачання.

Український уряд зробив значні кроки задля евакуації людей з уражених конфліктом територій, зокрема оголосивши обов'язкову евакуацію приблизно 200 тисяч людей із Донеччини перед початком зими. Це важливі заходи, які можуть врятувати життя багатьом літнім людям. Однак очевидно, що, щойно потрапивши в переміщення, люди похилого віку часто кинуті напризволяще без доступу до адекватних житлових умов. Підтримка для літніх людей, особливо з інвалідністю, не повинна зупинятися на евакуації: пріоритетом має бути створення для літніх людей можливостей отримати підтримку й безпечно, доступне житло поза установами.

Витрати й логістика, необхідні для забезпечення житла для переміщених війною літніх людей, не повинні лягати виключно на плечі України. Інші країни також мають сприяти евакуації людей похилого віку, приділяючи особливу увагу людям похилого віку з інвалідністю, у доступне житло за кордоном, де це можливо. Міжнародні організації, країни-партнерки та неурядові організації мають робити більше, щоб фінансово підтримувати літніх людей, аби вони могли дозволити собі оренду житла, та у співпраці з владою України включити їх до числа тих, хто має першочергову пріоритетність для заселення в будь-яке новозбудоване житло.

На сьогодні не існує міжнародного договору про права людей похилого віку. Результати дослідження, представлені у цій доповіді, чітко демонструють, що літні люди мають перехресні ідентичності, які разом ставлять їх перед підвищеними ризиками у випадку надзвичайної ситуації. Поки що права літніх людей захищені низкою міжнародних угод, які є універсальними по своїй суті або ж стосуються інших груп. Проте чинне законодавство забезпечує недостатній захист і робить незначний вклад у висвітлення порушень прав людини серед людей похилого віку.

Війна в Україні повинна пробудити міжнародну спільноту. Лише міжнародна конвенція, що стосуватиметься безпосередньо людей похилого віку, зможе насправді захистити їхні права.

2. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну характеризується численними порушеннями міжнародного права і призвело до незліченних трагедій серед українців та українок, – тисячі загинули, мільйони були переміщені, а ще більшій кількості людей щоденно загрожують протиправні атаки та окупація, що досі тривають.

Війна в Україні відбивається на більшій частці людей похилого віку, аніж у будь-якому іншому конфлікті у світі, що триває. Навіть до війни літні люди в Україні зіштовхувалися з численними викликами, які ставили під ризик їхнє право на незалежне, гідне життя: вони мають більші шанси отримати інвалідність, більше змушені покладатися на неформальні мережі підтримки, які б забезпечували їхні базові потреби, жити у бідності, з більшою ймовірністю матимуть проблеми зі здоров'ям та стикатимуться з дискримінацією за ознакою віку на робочому місці та поза ним.

Через російське вторгнення в Україну, яке змусило багатьох літніх людей залишити свої домівки, усі ці вразливі сторони стали, здається, ще більш загрозливими для життя. Люди похилого віку часто не можуть дозволити собі платити за оренду житла після переміщення, їм складно знайти доступне житло, якщо вони мають інвалідність. Неформальні мережі знайомих, рідних і сусідів/ок, які підтримували їх до війни, у багатьох випадках були зруйновані вщент. Окрім того, через війну багато літніх людей отримали поранення та серйозні проблеми зі здоров'ям, що поставило їх перед ще більшими ризиками в переміщенні. Багато притулків не обладнані для розміщення людей з інвалідністю — або через те, що вони фізично недоступні, або ж у них недостатньо персоналу, який міг би підтримувати самотніх переміщених літніх людей з інвалідністю.

У відповідь на цю кризу переміщення український уряд спростив процедуру, за якою люди похилого віку та люди з інвалідністю можуть бути розміщені в державній установі. Поза сумнівом, така політика не приховує жодних поганих намірів, вона має на меті забезпечити літніх людей прихистком, їжею, одягом і підтримкою. Щонайменше 4000 літніх людей не мали жодного іншого вибору, окрім як поселитися в державних установах. Згідно з Комітетом CRPD, такі практики порушують права людей з інвалідністю на незалежне життя у спільноті та ізолюють їх у

надзвичайно обмежених умовах, де їх маргіналізують, ними нехтують, де вони потенційно можуть пережити насильство.

Як адвокатують українські громадські організації, що займаються правами літніх людей та осіб з інвалідністю, уряд України повинен негайно — за фінансової підтримки від міжнародних партнерів — замінити цю політику з розміщення переміщених літніх людей в установах планом із забезпечення літніх людей опціями житла поза установами. Він також має забезпечити необмежений доступ до установ для НПМ та інших моніторингових агенцій, аби захистити людей похилого віку та людей із інвалідністю від насильства та недбалого поводження там. Зрештою, Україна має забезпечити, щоб ті літні люди, які вже розміщені в установах, були пріоритетними для надання доступного житла деінде, щойно таке стане можливим.

Відповідальність за забезпечення житла для людей похилого віку не має лежати виключно на Україні, зокрема, враховуючи спустошення, принесене російським вторгненням. Міжнародні партнери Києва можуть та мають робити більше задля сприяння безпечній евакуації літніх людей, включно з тими, що мають інвалідність, у доступне житло за кордоном та задля надання їм пріоритетності в питанні будівництва житла для переміщених осіб всередині України.

Відсутність дієвих рішень щодо забезпечення повноцінного житла для літніх людей підкреслює небезпечну тенденцію: літні люди часто становлять непропорційно високий відсоток від числа цивільних, які лишаються у найбільш уражених конфліктом районах або на територіях, які потрапили під окупацію Росією чи російськими маріонетками. Інколи люди похилого віку залишалися в будинках, що не мали дахів чи вікон, аби сховатися там від холоду, або ж на територіях без доступу до електрики, води, опалення, громадського транспорту чи аптек і продуктових крамниць.

Усупереч чимраз більшій кількості доказів того, наскільки унікальними є порушення прав людини, що з ними зіштовхуються літні люди, зокрема у надзвичайних ситуаціях, та всупереч рокам активізму в усьому світі з боку людей похилого віку й організацій, що їх представляють, досі немає міжнародного договору про права людей похилого віку. Коли необхідно зробити посилання стосовно їхніх прав, вдаються до низки інших міжнародних договорів, де їх час від часу згадують. Докази, представлені в цій доповіді, чітко дають зрозуміти, що літні люди мають множинні, перехресні ідентичності, які ставлять їх перед ризиком: вони частіше мають інвалідність, вони частіше мають проблеми зі здоров'ям, а у випадку з Україною та багатьма іншими країнами, вони з більшою ймовірністю житимуть у бідності. Якщо покладатися на чинне міжнародне право задля захисту їхніх прав, це будуть неадекватні напівкроки: лише угода про права людей похилого віку може дійсно перекрити прогалини в захисті їхніх прав.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

УРЯДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

- Припинити війну в Україні, що є актом агресії відповідно до міжнародного права;
- Припинити всі прямі атаки на цивільне населення та цивільні об'єкти, невибіркові атаки та інші серйозні порушення міжнародного гуманітарного права;
- Піти на чіткі й публічні кроки задля пріоритизації захисту всіх цивільних, як це має бути за міжнародним правом. Враховуючи явні ризики для людей похилого віку, задокументовані в цій доповіді, та більшу ймовірність того, що вони будуть залишатися на уражених конфліктом територіях, забезпечити особливу увагу ризикам, із якими вони стикаються, та їхньому захисту;
- На територіях під контролем Росії сприяти необмеженому постачанню гуманітарної допомоги, зокрема постачанню медикаментів та інших речей для забезпечення охорони здоров'я;
- На територіях під контролем Росії, уражених бойовими діями, забезпечити цивільному населенню доступ до води, електрики та опалення. У тих районах, де важко відновити комунальні послуги, гарантувати, що літні люди будуть одними з пріоритетних груп населення для забезпечення всім необхідним для отримання води, опалення та приготування їжі;
- Забезпечити, щоб літніх людей пріоритезували при перевезенні в безпечне місце та дійсно враховували їх під час розробки евакуаційних планів, про які слід повідомляти їм доступними для них засобами;
- Гарантувати доступ людей похилого віку з інвалідністю до інфраструктури, допоміжного обладнання та особистих помічників і помічниць, якщо щось із цього необхідне їм для евакуації;
- Гарантувати, аби після евакуації літні люди могли отримати доступний доступного фінансово і фізично для них притулок, включно з тими, хто має обмежену мобільність, вади зору чи слуху та інтелектуальну чи психологічну інвалідність, таку як деменція. За жодних обставин не допускати інституалізації літніх людей із інвалідністю без їхньої згоди;
- Гарантувати, що будь-які евакуації проводять за згоди людей похилого віку, та що їм надають безпечний маршрут для виїзду на підконтрольну Україні територію, якщо це їхній вибір. Припинити примусове переміщення чи депортацію всіх цивільних, включно з літніми людьми, до окупованих Росією територій України чи до Росії. Та сприяти добровільному поверненню на підконтрольні уряду України території всіх цивільних, включно з літніми людьми, яких депортували чи примусово перемістили.

УРЯДУ УКРАЇНИ

- Забезпечити присутність і сумлінну участь делегації з України в Робочій групі відкритого складу ООН з питань старіння та виявлення підтримки у складанні чорнової версії договору про права людей похилого віку;
- Замінити постанову Кабінету Міністрів №294 від 16 березня 2022 року, яка спрощує та прискорює процедуру розміщення літніх людей чи осіб з інвалідністю в установах, політиками, які б забезпечували переміщених літніх людей і людей з інвалідністю житлом на тривалий термін поза установами;
- Для приблизно 4000 літніх людей, яких від початку російського вторгнення вже розмістили в установах, гарантувати, що умови їхнього утримання регулярно перевірятимуть, зокрема такі

незалежні органи, як Національний превентивний механізм (НПМ), що вони мають доступ до механізмів подання скарг, та що вони є пріоритетними для отримання альтернативного доступного житла, що розташоване неподалік від них, щойно таке стане можливим;

- Піти на чіткі й публічні кроки задля пріоритезації захисту всіх цивільних, як це має бути за міжнародним правом. Враховуючи явні ризики для людей похилого віку, задокументовані в цій доповіді, та більшу ймовірність того, що вони будуть залишатися на уражених конфліктом територіях, забезпечити особливу увагу ризикам, із якими вони стикаються, та їхньому захисту;
- Забезпечити, щоб літніх людей пріоритезували при перевезенні в безпечне місце та дійсно враховували їх під час розробки евакуаційних планів, про які слід повідомляти їм доступними і пристосованими для їхніх потреб засобами;
- Гарантувати, що люди похилого віку з інвалідністю мають доступ до доступної інфраструктури, допоміжного обладнання та особистих помічників і помічниць, якщо щось із цього необхідне їм для евакуації;
- Гарантувати, що після евакуації літні люди мають доступ до доступного фінансово і фізично для них притулку, включно з тими, хто має обмежену мобільність, вади зору чи слуху та інтелектуальну чи психологічну інвалідність, таку як деменція. За жодних обставин не допускати інституалізації літніх людей із інвалідністю без їхньої згоди;
- У процесі розробки планів реконструкції на далеку перспективу, так само як і будівництва тимчасового помешкання, такого як «модульні містечка», для переміщених осіб, враховувати вимоги стосовно того, що певний відсоток від вищезазначеного житла має бути фізично доступним і першочергово наданим людям похилого віку та людям із інвалідністю;
- Наскільки це можливо, забезпечити подальше надання послуг із підтримки літніх людей і людей із інвалідністю на уражених конфліктом територіях, зокрема, підтримуючи волонтерські організації, які надають такі послуги протягом війни;
- Організувати програму взаємодії з переміщеними людьми похилого віку через соціальних працівниць і працівників чи волонтерські мережі спільноти. Якщо задля цього необхідно провести оцінку ситуації, безпосередньо опитати літніх людей на рівні домогосподарств, аби не втратити їх з поля зору;
- Гарантувати, що літні люди — серед тих, хто отримуватиме будь-яку фінансову компенсацію за втрачену власність у пріоритетному порядку, та що їм доступні інструменти, через які можна подати заяву на отримання компенсації, зокрема, надаючи їм помічника чи помічницю, які б допомагали їм подати заяву через застосунок Дія чи особисто в їхньому місцевому Центрі надання адміністративних послуг. Гарантувати, що літні люди — серед тих, хто отримуватиме будь-яку фінансову компенсацію за втрачену власність у пріоритетному порядку, та що їм доступні інструменти, через які можна подати заяву на отримання компенсації, зокрема, надаючи їм помічника чи помічницю, які б допомагали їм подати заяву через застосунок Дія чи особисто в їхньому місцевому Центрі надання адміністративних послуг;
- Гарантувати, що літні люди — серед тих, кому в пріоритетному порядку проводитимуть ремонт їхньої власності, особливо якщо це впливає на їхню зможу укритися від холоду, дощу чи інших погодних умов;
- Гарантувати, що літні люди — серед тих, кому в пріоритетному порядку проводитимуть ремонт їхньої власності, особливо якщо це впливає на їхню зможу укритися від холоду, дощу чи інших погодних умов. Забезпечити, щоб будь-які юридичні процедури з відшкодування в міжнародних

судах дійсно включали літніх людей, зокрема тих, які пережили злочини за міжнародним правом та інші серйозні порушення міжнародного права прав людини й гуманітарного права, а також їхніх старших рідних. Забезпечити, щоб будь-які внутрішні механізми компенсації були доступними для людей похилого віку;

- Запровадити план з підвищення пенсій до справжнього прожиткового мінімуму, встановленого Міністерством соціальної політики, з чіткими часовими рамками. Забезпечити, щоб ці прорахунки також відображали специфічні для літніх людей потреби, як-от більші витрати на опалення, медикаменти та медичне устаткування, транспорт; забезпечити, щоб будь-які юридичні процедури з відшкодування у міжнародних судах дійсно
- Запровадити план з припинення чи обмеження розміщення в установах людей похилого віку та дорослих із інвалідністю, за зразком українського плану з деінституалізації дітей.

ІНОЗЕМНИМ УРЯДАМ І ДОНОРАМ

- Закликати Росію поважати міжнародне гуманітарне право та припинити всі прямі атаки на цивільне населення й цивільні об'єкти, а також невибіркові атаки;
- Збільшити тиск на Росію для отримання гуманітарного доступу до всіх територій України, що перебувають під її контролем;
- Закликати Росію та Україну з особливою обачністю враховувати літніх людей з-поміж інших груп ризику під час бойових дій — вони з більшою імовірністю можуть залишатися на окупованих чи уражених конфліктом територіях;
- Допомогти в організації добровільної евакуації, зокрема, надаючи доступну інформацію, транспорт та особистих помічників і помічниць для літніх людей, особливо літніх людей з інвалідністю, до доступного житла поза установами за кордоном;
- Збільшити гуманітарну допомогу й сприяння в розвитку України та вимагати, щоб люди похилого віку були в пріоритеті серед тих, кому надають фінансову підтримку, що б допомагало їм покривати витрати на оренду житла та інші базові речі в переміщенні;
- Розглянути питання підвищення обсягів фінансової підтримки для людей похилого віку, які постраждали від війни, щоб вони могли забезпечити своє право на адекватний рівень життя;
- Забезпечити, щоб під час будівництва будь-якого житла для переміщених осіб в Україні брали до уваги потреби й права людей похилого віку, зокрема в тому, що стосується фізичної доступності й наближеності до медичних та інших закладів, та щоб літні люди були одними з пріоритетних категорій населення для отримання такого житла;
- Надаючи підтримку в процесі розробки планів реконструкції на далеку перспективу, так само як і будівництва тимчасового помешкання, такого як «модульні містечка», для переміщених осіб, враховувати вимоги стосовно того, що певний відсоток від вищезазначеного житла має бути фізично доступним і першочергово наданим людям похилого віку та людям з інвалідністю.

ОРГАНАМ ООН, ЗОКРЕМА РАДІ БЕЗПЕКИ ТА РАДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

- Розвивати дискусії, зокрема в межах Робочої групи відкритого складу ООН з питань старіння, стосовно міжнародного договору про права людей похилого віку з урахуванням чітких часових рамок і пропозицій щодо чорнового варіанту;
- Посилити моніторинг і детальне звітування щодо ситуації з літніми людьми під час збройного конфлікту та періодично надсилати запити на доповіді стосовно ситуації з літніми людьми під

-
- час збройного конфлікту;
- Забезпечити, щоб будь-яка резолюція чи заява стосовно ситуації в Україні окремо висвітлювала ситуацію з літніми людьми;
 - Надати рекомендації для держав, які проходять Універсальний періодичний огляд, щодо захисту прав людей похилого віку під час конфлікту.

МІЖНАРОДНИМ ТА РЕГІОНАЛЬНИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ, ЗОКРЕМА КОМІСІЇ ООН З РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ, МОНІТОРИНГОВІЙ МІСІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ ТА УВКБ ООН

- Підвищити моніторинг і деталізоване звітування щодо ситуації з літніми людьми та людьми з інвалідністю під час війни в Україні, зокрема, забезпечити, щоб інформацію про смерті та травми серед цивільного населення категоризували за віком і наявністю інвалідності;
- Підвищити моніторинг і деталізоване звітування щодо ситуації з літніми людьми та людьми з інвалідністю в Україні в питанні забезпечення житлом, зокрема, відвідуючи державні та приватні установи, де живуть переміщені літні люди та люди з інвалідністю, та тимчасові притулки;
- Підвищити моніторинг і деталізоване звітування щодо ситуації з літніми людьми, яких вивезли з України до Росії та окупованих Росією територій;
- Документувати й повідомляти про випадки депортації та примусового вивезення до Росії цивільних з України, особливо фокусуєтесь на літніх людях і людях з інвалідністю. За доцільності допомагати цивільним з України, включно з людьми похилого віку та людьми з інвалідністю, яких примусово вивезли чи перемістили до Росії та які бажають повернутися в Україну чи переїхати до третьої країни.

РАДІ ЄВРОПИ

- Забезпечити включення закритих установ для людей похилого віку та людей із інвалідністю, як державних, так і приватних, у програму наступного періодичного візиту Комітету Ради Європи з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК) в Україну (раніше був запланований на 2022 рік);
- Надати всю необхідну допомогу та фінансову підтримку Національному превентивному механізмові (НПМ) в Україні, щоб забезпечити повноцінне виконання ним свого мандату під час війни та проведення регулярних моніторингових візитів.

ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗУ ТА ЙОГО КРАЇНАМ-ЧЛЕНКИНЯМ

- Збирати систематичні й точні дані стосовно віку й статі, щоб мати чітке розуміння ситуації з літніми людьми, які перетинають кордони та зупиняються в країнах ЄС. Ці дані мають бути розбиті на різні вікові підкатегорії, щоб відображати розмаїття серед людей похилого віку;
- Забезпечити насправді інклюзивне гуманітарне, політичне й фінансове реагування, при якому літні люди залишатимуться в полі зору. Люди похилого віку мають на рівних бути враховані під час гуманітарного планування й фінансування, яке надають країни ЄС, і на рівних мають отримувати користь від заходів, спрямованих на захист населення;
- Надати відповідним стейкхолдерам, організаціям і волонтер(к)ам чіткі рекомендації на рівні ЄС стосовно того, як підтримувати літніх біженців і біженок з України. Рекомендації УВКБ ООН для літніх біженок і біженців можуть слугувати за основу;

-
- Залучати людей похилого віку, наскільки це можливо, до планування та реалізації ініціатив ЄС і активностей на місцях, аби забезпечити, щоб реагування на надзвичайні ситуації враховувало специфіку всіх вікових груп, наприклад, стосовно потреб літніх людей у догляді;
 - Згідно з Директивою про тимчасовий захист, гарантувати, що всі літні біженці й біженки працездатного віку мають рівний доступ до ринку праці, освітніх програм і професійної підготовки, як і інші біженці й біженки;
 - Надати підтримку та допомогу біженцям і біженкам, які відчувають нестачу необхідних ресурсів, включно з літніми біженцями й біженками, особливо в питаннях піклування та адекватних житлових умов;
 - Гарантувати літнім людям з України доступ до адекватного житла в країнах ЄС;
 - Забезпечити, щоб літні люди з України мали доступ до своїх пенсій, проживаючи в країнах ЄС. Це життєво необхідно не лише для того, щоб підтримувати їхню фінансову незалежність, а й щоб покривати їхні базові потреби;
 - Забезпечити, щоб у всіх заявах, деклараціях і резолюціях стосовно ситуації в Україні, зокрема в Раді Безпеки ООН та Раді ООН з прав людини, порушували питання правопорушень проти груп ризику, включно з людьми похилого віку;
 - Долучатися до сесії Робочої групи відкритого складу ООН з питань старіння у 2023 році та пізніше, з урахуванням підтримки роботи, спрямованої на створення конвенції ООН з прав людей похилого віку.

**AMNESTY INTERNATIONAL –
ЦЕ ВСЕСВІТНІЙ РУХ ЗА ПРАВА
ЛЮДИНИ. КОЛИ ОДНУ ЛЮДИНУ
СПІТКАЄ НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ,
ЦЕ МАЄ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ НАС ВСІХ.**

ЗВ'ЯЖІТЬСЯ З НАМИ

 info@amnesty.org

 +44 (0)20 7413 5500

ПРИЄДНУЙТЕСЬ ДО СПІЛКУВАННЯ

 www.facebook.com/AmnestyGlobal

 @Amnesty

«У МЕНЕ БУВ ДІМ»:

ЛЮДИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ ТА ЇХНІЙ ДОСВІД ВІЙНИ, ПЕРЕМІЩЕННЯ І ДОСТУПУ ДО ЖИТЛА

Понад 13 тисяч цивільних в Україні було вбито чи поранено від початку повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року. Ця доповідь документує вплив російських атак на літніх людей, які складають близько однієї чверті від населення України. Часто нездатні покинути свої домівки або вимушені в них лишитися, зрештою літні люди становлять собою диспропорційно великий відсоток від вбитих чи поранених цивільних. У переміщенні їм також надзвичайно важко отримати доступ до житла на рівних умовах з іншими.

Ця доповідь заснована на інтерв'ю з 226 людьми, включно з людьми похилого віку, активістами й активістками, волонтерами й волонтерками та персоналом державних установ. Вона досліджує, як літні люди зіштовхуються з підвищеними ризиками в переміщенні: багато хто не може жити в тимчасових притулках, які не адаптовані до потреб людей з інвалідністю, вони переважно виключені з ринку оренди приватного житла через низькі пенсії. Зрештою, багато літніх людей продовжують жити в небезпечних житлових умовах — у пошкоджених будинках без електрики, опалення чи води, — або ж їх розміщують у державних установах, де їм може загрозувати недбале й жорстоке поводження.

Міжнародна спільнота має підтримати Україну в пріоритизації людей похилого віку в питанні надання житла й грошової підтримки, таким чином забезпечивши літнім людям у переміщенні життя в спільноті на рівних умовах з іншими.